

**ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

КАНСО АЛІ

УДК 332.025.12 : 332.146.2 : 338.242.42

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ
РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Кропивницький – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Центральноукраїнському національному технічному університеті Міністерства освіти і науки України (м. Кропивницький).

Науковий керівник –

кандидат економічних наук, професор
Малаховський Юрій Віталійович,
Цentrальноукраїнський національний
технічний університет Міністерства освіти і
науки України, професор кафедри економіки,
менеджменту та комерційної діяльності,
м. Кропивницький.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Коваль Віктор Васильович,
Південний науковий центр Національної
академії наук України і Міністерства освіти і
науки України, виконуючий обов'язки
директора,
м. Одеса;

доктор економічних наук, професор
Кучерова Ганна Юріївна,
Класичний приватний університет
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри економіки,
м. Запоріжжя.

Захист відбудеться “11” травня 2021 р. о 10-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 23.073.03 Центральноукраїнського національного технічного університету за адресою: 25006, м. Кропивницький, проспект Університетський, 8, зал засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Центральноукраїнського національного технічного університету за адресою: 25006, м. Кропивницький, проспект Університетський, 8.

Автореферат розіслано “9” квітня 2021 р.

В.о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради

І. О. Царенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Головним ресурсом прискореного розвитку постіндустріальної економіки України виступає креативний потенціал соціального капіталу. Сучасна модель економічного зростання базується на спрощенні можливостей одночасного залучення до процесів суспільного відтворення людського капіталу (у обсязі наявного потенціалу освіти та здоров'я) у симбіозі з соціальним капіталом. Останній проявляється у поширених в мережах міжособистісних стосунків нормах, цінностях, відносинах, переконаннях, соціальних навичках. Характерним проявом високої якості позитивного соціального капіталу є всебічне сприяння колективній діяльності, адекватне сприйняття індивідами допомоги та підтримки ззовні, високий рівень взаємного обміну знаннями, готовність спільно використовувати виробничі та інформаційні ресурси, довіра між інституціональними агентами національної економіки. Здатність соціального капіталу виконувати роль каталізатора процесу нарощування національного багатства нації розглядається в якості головного чинника формування найвищих стандартів персонального та колективного добробуту членів суспільства. Реалізація капіталу відбувається у процесі підвищення соціального статусу егоцентричних носіїв, їхнього залучення до джерел ресурсів соціоцентричних мереж засобами кооперування, продуктивного використання набутих зв'язків.

Сучасні соціально-економічні реалії характеризуються низьким рівнем генералізованої довіри до владних структур, частими порушеннями договірної дисципліни. Фактично вони формуються у середовищі узвичаєної культури діяльності переважно на догоду досягнення вузькоутилітарних егоїстичних інтересів, “методологічному індивідуалізмі”, обмежено раціоналістичній моделі активної протидії досягненню високого рівня добробуту іншими, небездоганній моралі, схильності до опортуністичної поведінки. Лише активний регулятивний вплив зі сторони сектору загальнодержавного управління здатен забезпечити відтворення корисних соціальних навичок у середовищі функціонування інноваційних екосистем. Ефект впливу вимірюється рівнем інтенсивності прояву нових різновидів співпраці між інституційними агентами економіки, масштабами вертикальної та горизонтальної синергії, наслідками санкційного коригування генераторів “негативного” соціального капіталу. Такий підхід зумовлює необхідність формування організаційно-економічного механізму регулювання соціального капіталу, а також постійне його удосконалення за рахунок оновлення засобів та інструментів регулятивного впливу.

Дослідженням сутності регулювання соціального капіталу національної економіки присвячено публікації вітчизняних науковців Л. Богуш, О. Бонецького, Г. Волчкової, М. Горожанкіної, О. Грішнєвої, Є. Драгомірової, І. Жиглей, Т. Заяць, В. Ковалю, Г. Кучерової, О. Левченка, Ю. Малаховського, Ю. Мішина, М. Семикіної, І. Семківа, І. Терон, Л. Федулової, Т. Шаповалової та ін. Особливості регулювання окремих аспектів розвитку соціального капіталу розглядають в своїх роботах П. Бурдє, М. Вулкок, Дж. Коулман, Н. Лін, Р. Патнем, М. Пелдам, Ф. Піхлер, А. Портес, Е. Усланер, Ф. Фукуяма.

Відаючи належне вагогим здобуткам у дослідженні актуальної наукової проблематики, слід визнати, що ефективне регулювання соціального капіталу національної економіки є процесом складним та у методичному плані недостатньо розробленим. Стратегічне орієнтування на інноваційні стандарти нарощування соціального капіталу покладаються в основу теоретико-методичного осмислення та обумовлюють необхідність розроблення ефективної моделі механізму його регулювання. Цим зумовлено вибір теми, мети та завдань, структури, змісту дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано у відповідності до проблематики досліджень Центральноукраїнського національного технічного університету у межах наукових тем: “Розвиток інноваційно-інтегрованих структур як чинник національної безпеки держави в умовах соціально-економічної нестабільності” (номер державної реєстрації 0117U001101, 2017 р.), де автором досліджено теоретичні засади формування елементів соціального капіталу, особливості його нарощування за умов прискорення процесів глобалізації виробничої та соціальної сфер національної економіки; “Формування та розвиток інноваційних кластерів на регіональному рівні” (номер державної реєстрації 0117U001296, 2017 р.), у ході виконання якої автором розроблено методику оцінювання результативності державно-приватного партнерства у процесі формування соціального капіталу національної економіки, а також особливості його регулювання на мезоекономічному рівні; “Стратегічне програмування розвитку мезоекономічних систем в структурі національної економіки” (номер державної реєстрації 0117U001291, 2017 р.), під час виконання якої було здійснено кількісне оцінювання внеску складових соціального капіталу виробничих та науково-освітніх кластерів у формування регіональної інноваційної екосистеми.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних положень та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання розвитку соціального капіталу на макро- та мезорівнях національної економіки.

Для досягнення визначеної мети в дисертації поставлено і вирішено такі завдання:

- узагальнити теоретико-методичні засади щодо трактування поняття “соціальний капітал національної економіки”;
- визначити національні особливості використання форм та моделей розвитку соціального капіталу, узагальнити досвід формування організаційно-економічного механізму його регулювання на макро- та мезоекономічному рівнях економіки;
- здійснити кластерний бенчмаркінг міжнародних рейтингів, провести аналіз ефективності регулювання розвитку соціального капіталу на макро- та мезорівнях національної економіки України;
- запропонувати стратегічні орієнтири та напрями розвитку соціального капіталу національної економіки України;

- визначити шляхи модернізації організаційно-економічного механізму регулювання соціального капіталу національної економіки;
- розробити пропозиції щодо включення методів прогнозування до практики регулювання розвитку соціального капіталу інноваційних екосистем;
- розробити пропозиції щодо запровадження процедур використання цільових програм та моніторингу агент-орієнтованих моделей розвитку соціального капіталу інноваційних екосистем за участі інституціональних стейкхолдерів.

Об'єктом дослідження є процес розвитку соціального капіталу національної економіки.

Предметом дослідження є теоретико-методичні положення та практичні аспекти застосування організаційно-економічного механізму розвитку соціального капіталу національного та регіонального рівнів економіки.

Методи дослідження. Теоретичною основою дослідження є діалектичні методи пізнання, методичні засади управління процесами формування та регулювання соціального капіталу національної економіки. У процесі дослідження використано методи: аналізу, синтезу і наукової абстракції – під час уточнення базових економічних понять наукового дослідження (пп. 1.1-1.2); узагальнення та класифікації – у ході вивчення особливостей використання форм та моделей, міжнародного досвіду формування організаційно-економічного механізму регулювання соціального капіталу (пп. 1.2-1.3); порівняльний і статистичний дискурсивний, кластерний, дискримінантний, кореляційно-регресійний, факторний, матричний аналіз і метод групування – з метою здійснення кластерного бенчмаркінгу соціального капіталу національних економік країн світу (п. 2.1), сучасного стану і тенденцій державного регулювання соціального капіталу національної економіки України (п. 2.2); структурного та інтегрального оцінювання напрямів і ефективності державного регулювання соціального капіталу на мезорівні національної економіки (п. 2.3); системно-структурного аналізу – під час розроблення стратегічних орієнтирів та напрямів розвитку соціального капіталу (п. 3.1); абстрактного структурно-логічного аналізу соціального капіталу як об'єкта прогнозування стану, структури та перспектив зростання вартості його елементів (п. 3.2); графічного – під час формування комплексних програм реалізації агент-орієнтованої моделі розвитку та організації моніторингу ефективності регулювання соціального капіталу (п. 3.3).

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, аналітична інформація органів виконавчої влади, державних служб статистики, фундаментальні положення “поведінкової економіки”, теорії прав власності, контрактів, агентських відносин, економічних організацій, громадського вибору, неоінституціоналізму, трансакційного та трансформаційного підходів до теорії суспільних витрат, праці вітчизняних та зарубіжних науковців з проблем розвитку та регулювання соціального капіталу, результати власних досліджень, розрахунків.

Наукова новизна результатів дослідження. Наукові результати, одержані автором, полягають у поглибленні теоретико-методичних положень та розробленні науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення

організаційно-економічного механізму регулювання соціального капіталу на макро- та мезорівнях національної економіки.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у досягненні таких суттєвих результатів:

удосконалено:

– теоретичні положення щодо визначення сутності поняття “соціальний капітал”, що на відміну від існуючих, розглядається в якості здатного до самозростання у процесі використання нематеріального довгострокового активу сукупності креативних відносин між взаємопов’язаними інституціональними суб’єктами національної економіки з приводу розширеного відтворення суспільно значимих норм та цінностей, які всебічно характеризують його як ринкову цінність, коеволюційне мережеве благо з рисами обмеженого ресурсу, структурованого у міжперсональних відносинах засобу нарощування ресурсів стейкхолдерів шляхом зниження трансакційних витрат, спрощення доступу до матеріального капіталу, адекватного сприйняття ринкової інформації, зростання рівня консолідації суспільства та стабілізації процесів економічного розвитку, вагомого чинника підвищення рівня колективного та індивідуального добробуту;

– систематизацію форм та моделей регулювання соціального капіталу за сукупністю ознак налаштованості на посилення структурної, когнітивної та реляційної компонент партнерства, що на відміну від поширених підходів, передбачають використання динамічного організаційно-економічного механізму регулювання процесу прогнозованого відтворення бажаних суспільних зв’язків та відносин, які виникають між стейкхолдерами та інституціональними агентами інноваційних екосистем засобами ціннісного орієнтування, безпосереднього соціального впливу, заохочення до нарощування рівня репутації, прояву солідарності, підвищення рівня генералізованої та особистої довіри;

– методичні положення щодо використання бенчмаркінгу міжнародних рейтингів соціального капіталу як максимально деталізованого, формалізованого та упорядкованого інструменту макро- та мезоекономічного аналізу, що, на відміну від конкурентного аналізу за ознаками мети, предмету, об’єкту вивчення, основних обмежень, джерел інформації, дозволяє здійснити формально-логічне обґрунтування змісту, структури, якостей, ознак успішного досвіду регулювання механізмів інтеріоризації “вхідних ресурсів” соціального капіталу у “виходи” високого рівня добробуту на рівні національної та регіональних інноваційних екосистем як відкритих формувань, інтерпретувати їх із метою синтезу аналітичного профілю регіонів у розрізі компонентів, у поєднанні з секторальним аналізом, оцінюванням конкурентів, формуванням стратегії та тактики регулятивного впливу в якості надійної емпіричної бази для прийняття управлінських рішень;

– стратегічні орієнтири розвитку соціального капіталу, які на відміну від актуальних, зосереджуються на пріоритетному використанні інновативних форм та моделей прискорення інформаційного, мережевого, шерингового, нового індустріального епохи промислової революції 4.0, гуманомічного, неінституціонального розвитку “поведінкової економіки” у рамках шостого технологічного укладу і пов’язуються з її трансформаційною модернізацією, перетворенням компонент функціонування соціальних мереж у стратегічний ресурс виробництва інтелектуальномістких, високотехнологічних товарів та

послуг, суспільну цінність, пряме джерело індивідуального добробуту за умови суттєвого розширення можливостей впливу стейкхолдерів на перебіг процесів регулювання соціального капіталу;

набули подальшого розвитку:

– напрями модернізації інструментарію та технологічної послідовності процесу реалізації мети і завдань розвитку соціального капіталу, які відрізняються від застосовуваних нині тим, що включають до переліку методів забезпечення ефективності функціонування організаційно-економічного механізму новітні інструменти розробки прогностичної та планової документації, способи наукового передбачення стану, ступеня впливу структури та перспектив зростання вартості капіталу на рівень індивідуального та колективного добробуту стейкхолдерів інноваційних екосистем, що, на відміну від діючих підходів, дозволяє суттєво розширювати часові горизонти регулювання поведінкових елементів розвитку, збагачувати практику прогнозування, постійно та цілеспрямовано підвищувати рівень впливу ідентифікованих чинників на формування цільових нормативів розвитку, динамізувати процес оновлення стандартів мережевої співпраці за концепцією забезпечення перманентного доходу, кредитного скорингу, інвестування соціоцентричних кластерів;

– пропозиції щодо формування агент-орієнтованих моделей інноватизації організаційно-економічного механізму регулювання соціального капіталу, що, на відміну від спрощених імітаційних, базуються на формалізації всіх припустимих видів мережевої взаємодії, забезпечують цілеспрямоване врахування реальних обставин функціонування мереж, передбачають можливості санкційної санації носіїв “негативного” соціального капіталу, ефективно використовують інструменти реактивного заохочення альтруїстичних та нейтралізації егоїстичних інтерпретацій прийнятих стандартів соціальної поведінки, пом’якшують антагоністичні соціальні дилеми, монетизують грошові потоки стейкхолдерів інноваційних екосистем від нарощування маси позитивного соціального капіталу;

– методичне забезпечення та практична реалізація процесів моніторингу організаційно-економічного механізму, що на відміну від засобів традиційного адміністративного контролю витрат, реалізує концепцію регулювання соціального капіталу як коеволюційного суспільно-мережевого блага у межах функціонування інноваційних екосистем, забезпечує всебічне врахування вимог до реалістичної фіксації ступеня досягнення стейкхолдерами економічних та позаекономічних вигод на стадіях конкурсного розгляду альтернативних варіантів реалізації, практичного втілення, аналізу завершених програм та проектів розвитку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих методичних положень та практичних рекомендацій для вдосконалення організаційно-економічного механізму регулювання розвитку соціального капіталу на макро- та мезорівнях національної економіки України. Пропозиції щодо вдосконалення організаційно-економічних засад формування соціального капіталу регіонів враховано фахівцями Міжрегіонального управління Національного агентства України з питань державної служби у Полтавській та Кіровоградській областях у ході обґрунтування заходів щодо посилення інституційної спроможності служб управління персоналом державних органів, розвитку креативного потенціалу державних службовців, напрямів професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх

заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад на довгострокову перспективу (довідка № 8/17-07 від 14.10.2019 р.). Методологію оцінювання інтегрального індексу ефективності регулювання розвитку соціального капіталу на субнаціональному рівні використано при формуванні програм консультування з питань побудови команд та лідерства, юридичних аспектів ведення соціально відповідального бізнесу, побудови репутації та мережевого соціального підприємництва фахівцями Агенції регіонального розвитку Кіровоградської області (довідка № 27 від 19.11.2019 р.). Основні положення дисертації запроваджено в освітній процес Центральноукраїнського національного технічного університету під час викладання навчальних дисциплін “Корпоративне управління”, “Публічне адміністрування”, “Організація культурно-масових та громадських заходів”, “Організація діяльності в органах місцевого самоврядування”, “Державне та регіональне управління”, “Еволюція публічного управління”, “Неурядові організації в системі публічного управління” (довідка № 08-19/14-2921 від 26.12.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеним, самостійно виконаним дослідженням, в якому викладено авторський підхід щодо поглиблення теоретико-методичних положень та розроблення науково-практичних рекомендацій з приводу удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання розвитку соціального капіталу на макро- та мезорівнях національної економіки. Наукові результати, висновки та рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором самостійно. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та положення, що належать дисертанту.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації доповідалися та обговорювалися на міжнародних науково-практичних конференціях: “Ефективні моделі управління в сучасних умовах: теорія і практика” (м. Кіровоград, 10-11 червня 2016 р.), “The Modern Trends in the Development of Business Social Responsibility” (м. Лісабон, 19 травня 2016 р.), “Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України” (м. Кропивницький, 11 квітня 2018 р.), “Big Data Analytics: Моделювання та інформаційні технології” (м. Київ, 20 березня 2019 р.), “Modern problems of economy” (м. Київ, 16 жовтня 2019 р.), “Стратегічні пріоритети трансформації економіки в умовах цифровізації” (м. Запоріжжя, 29-30 жовтня 2019 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції “Актуальні проблеми та перспективи розвитку маркетингового управління” (м. Київ, 4 листопада 2016 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 19 наукових працях обсягом 9,53 др. арк. (особисто автору належить 5 наукових праць обсягом 2,07 др. арк.), із них 7 статей – у наукових фахових виданнях України, 3 – у зарубіжних наукових виданнях (із них 2 – у виданнях країн ОЕСР), 9 – у інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 305 сторінок (обсяг основного змісту роботи – 197 сторінок друкованого тексту), включає 60 таблиць, 69 рисунків, три додатки. Список використаних джерел налічує 280 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі “Теоретичні і методичні основи розвитку та регулювання соціального капіталу національної економіки” узагальнено теоретичні основи формування, особливості використання форм та моделей регулювання соціального капіталу, міжнародний досвід компонування організаційно-економічного механізму його розвитку як потужного ресурсу забезпечення високих стандартів споживання та добробуту стейкхолдерів інноваційних екосистем.

Характеристиками соціального капіталу (рис. 1) як нематеріальної, структурованої у відносинах інституціональних агентів екосистем комунікативної діяльності визнано обмежений ступень поширення, здатність до часткового відчуження, пріоритетність інновативного інвестування розвитку соціальних мереж, здатність забезпечувати стабільний дохід персональних носіїв у тривалій перспективі, потужність генерувати додану вартість у процесі колективної співпраці, схильність до самозростання, спроможність як специфічної форми активу спільного користування забезпечувати персональний та колективний добробут членів суспільства.

Рис. 1. Двокомпонентна структура соціального капіталу національної економіки

Джерело: складено автором

Визначено сутність ексклюзивного капіталу як мікроекономічних мереж тісно пов'язаних між собою індивідів, які формуються з метою максимального полегшення життя їхніх членів у побутовому сенсі.

Інклюзивний соціальний капітал розглянуто у контексті функціонування мезоекономічних субнаціональних мереж розрізнених індивідів, слабо пов'язаних діловими зв'язками членів соціальних мереж, які формуються з метою просування індивідів у житті поза межами домогосподарств.

Інституціональний соціальний капітал розглянуто під кутом зору функціонування поліструктурних соціоцентричних макромереж згуртованих у рамках національної інноваційної екосистеми індивідів, які займають різні позиції в ієрархічних структурах, членство у яких розширює можливості доступу до віддалених благ добробуту за сприяння офіційних інституцій.

Узагальнено міжнародний досвід застосування форм і моделей розвитку соціального капіталу національної економіки в якості продуктивного ресурсу і безпосереднього джерела пролонгованого добробуту як головного чинника забезпечення високих стандартів індивідуального та колективного споживання.

Організаційно-економічний механізм регулювання розвитку соціального капіталу національної економіки визначено як структуровану систему акцентованих на поведінкових аспектах діяльності суб'єктів суспільних відносин засобів розпорядно-індикативного впливу на конфігурацію об'єктів регулювання, що підпорядковані меті реалізації функцій соціального капіталу (рис. 2).

Комплексний характер механізму забезпечується за рахунок включення до його складу ряду змістовних блоків. Один з них пов'язується з досягненням мети розвитку структурної, когнітивної та реляційної компонент соціального капіталу егоцентричних мереж. Інший забезпечує розвиток соціального капіталу мереж макро- та мезорівня засобами прямого регулятивного впливу інституціональних структур публічного сектору, а також індикативного впливу стейкхолдерів публічної сфери функціонування соціоцентричних інноваційних екосистем із виокремленням структуральної та когнітивної компонент.

Встановлено, що потенційна здатність соціального капіталу максимізувати пролонгований добробут відображає усталені пропорції між залученими соціоцентричними мережами обсягами фізичного, природного, людського, соціального, залишкового капіталів і рівнем споживання населення, а кінетична – формується під впливом імпульсів інновативного соціального інвестування.

З метою узагальнення практики оцінювання соціального капіталу досліджено особливості формування системи міжнародних рейтингів, які враховують різні аспекти його функціонування в якості головного чинника забезпечення стабільної конкурентоспроможності економіки.

У другому розділі **“Стан і тенденції розвитку та регулювання соціального капіталу національної економіки”** проведено кластерний бенчмаркінг міжнародних рейтингів розвитку соціального капіталу країн світу, досліджено стан та тенденції його розвитку у національній економіці, проведено оцінювання інтегрального індексу ефективності регулювання на субнаціональному рівні, сформульовано стратегічні заходи підвищення його рівня для груп регіонів.

Компаративний аналіз рейтингів соціального капіталу країн світу засвідчив, що в цілому вони відображають реальний стан та спричиняють визначальний вплив на досягнення національними економіками у стратегічній перспективі комплексу цілей стабільного розвитку ООН (ЦСР ООН).

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ЦІЛІ – підвищення якості публічного управління процесами відтворення соціального капіталу в умовах функціонування мережевої економіки

ЗАВДАННЯ – удосконалення механізмів комунікації у суспільстві з метою зниження ризиків опортуністичної поведінки, рівня невизначеності, витрат з узгодження інтересів економічних агентів та захисту прав власності, подолання асиметричності інформації, зростання інформаційних обмінів, заощадження витрат з моніторингу і контролю діяльності контрагентів, мінімізації безпосередньої шкоди та наслідків від неповноти виконання контрактів

СУБ'ЄКТИ РЕГУЛЮВАННЯ

СОЦІОЦЕНТРИЧНА ІННОВАЦІЙНО АКТИВНА СОЦІАЛЬНА МЕРЕЖА ЯК ПРОДУЦЕНТ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ: ЕКОНОМІЧНИЙ АГЕНТ; ВИРОБНИЧИЙ КЛАСТЕР/МЕЗОСТРУКТУРА; ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АГЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ; ЛАНЦЮГ ФОРМУВАННЯ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ

СУБ'ЄКТИ ВІДНОСИН: ПРОДУЦЕНТИ ТА НОСІЇ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ; СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ; ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ СЕКТОРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ДОМАШНІ ГОСПОДАРСТВА, СЕКТОР ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ, КОРПОРАЦІЇ ТА КВАЗІКОРПОРАЦІЇ; СТЕЙКХОЛДЕРИ ІННОВАЦІЙНИХ ЕКОСИСТЕМ

ОБ'ЄКТИ РЕГУЛЮВАННЯ

МАЙНОВІ
ВЗАЄМВІДНОСИНИ НА
ПРИНЦИПАХ ДОВІРИ

ДІЛОВА РЕПУТАЦІЯ
ЯК ІНСТРУМЕНТ
СОЦІАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

ФОРМАЛЬНІ ПРАВИЛА
ТА НОРМИ ЕКОНОМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ

ЦІННОСТІ ЯК НОРМАТИВНІ
УЯВЛЕННЯ, ГРАНИЧНІ
ОРІЄНТИРИ ПОВЕДІНКИ

САНКЦІЇ ЯК МЕХАНІЗМ
КОНТРОЛЮ ДЕРИВАЦІЙНОЇ
ПОВЕДІНКИ

МАКСИМІЗАЦІЇ КОРИСНОСТІ ВІД
ПІДПОРЯДКУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ
ІНТЕРЕСІВ КОЛЕКТИВНИМ

ФУНКЦІЇ РЕГУЛЮВАННЯ

ЗАГАЛЬНІ: СТИМУЛЮЮЧА, ІННОВАЦІЙНА, СОЦІАЛЬНА, ЕКОНОМІЧНА, КУМУЛЯТИВНА, РЕТРАНСЛЯЦІЙНА, КОМУНІКАЦІЙНА, СИНЕРГЕТИЧНА, ВІДТВОРЮВАЛЬНА, КРЕАТИВНА, ІНВЕСТИЦІЙНА, АКсіОЛОГІЧНА

СПЕЦИФІЧНІ ЯК ОКРЕМОЇ СФЕРИ ФУНКЦІОНУВАННЯ: ЗНИЖЕННЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ; СПРОЩЕННЯ ДОСТУПУ ДО БЛАГ, ЦІННОСТЕЙ, РЕСУРСІВ ЗА ПЕВНИМИ ПРАВИЛАМИ; СПРІЯННЯ АДЕКВАТНОМУ СПРІЯННЮ РИНКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ; ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДОВІРИ, КОНСОЛІДАЦІЯ ТА СТАБІЛІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА; ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ВЗАЄМНОСТІ; ПОКРАЩЕННЯ ФІЗИЧНОГО ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОБРОБУТУ ЧЛЕНІВ МЕРЕЖЕВИХ СПІЛЬНОТ ЗАВДЯКИ НАЛАШТУВАННЯ ВІДНОСИН ПОРОЗУМІННЯ ТА ПІДТРИМКИ ІНШИМИ ЛЮДЬМИ

ПРИНЦИПИ РЕГУЛЮВАННЯ

ЗАГАЛЬНІ: СИСТЕМНОСТІ, КОМПЛЕКСНОСТІ, СТАЛОСТІ, ЗБАЛАНСОВАНОСТІ, ЕФЕКТИВНОСТІ, НАУКОВОЇ ОБГРУНТОВАНОСТІ, СОЦІАЛЬНОЇ ОРІЄНТОВАНОСТІ, ЦІЛЕСПРЯМОВАНОСТІ, АДАПТИВНОСТІ, ПРОГРЕСИВНОСТІ, РЕАЛЬНОСТІ, ПЕРСПЕКТИВНОСТІ, ПРІОРИТЕТНОСТІ, УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ

СПЕЦИФІЧНІ ЯК ОКРЕМОЇ СФЕРИ ФУНКЦІОНУВАННЯ: ПІДПОРЯДКУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКОНОМІЧНИМ ІНТЕРЕСАМ СТОРІН СПІВПРАЦІ; РЕГУЛЮВАННЯ ПАРАМЕТРІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕГОЦЕНТРИЧНИХ ТА СОЦІОЦЕНТРИЧНИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ; ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ РЕГУЛЮВАННЯ; ВСЕБІЧНЕ ВРАХУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ; ЛОКАЛІЗАЦІЯ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ МЕТОДІВ ВПЛИВУ; ВІРТУАЛІЗАЦІЯ РЕГУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ

ЕГОЦЕНТРИЧНІ МЕРЕЖІ

БЕЗПОСЕРЕДНІЙ СОЦІАЛЬНИЙ ВПЛИВ

СОЦІОЦЕНТРИЧНІ МЕРЕЖІ

ЦІННИСНЕ ОРІЄНТУВАННЯ

ФОРМИ РЕГУЛЮВАННЯ

ДЕМОНСТРУВАННЯ СОЛІДАРНОСТІ

СОЦІОЦЕНТРИЧНІ МЕРЕЖІ

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДОВІРИ

НАРОЩУВАННЯ РЕПУТАЦІЙНИХ АКТИВІВ

МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ

АНАЛІЗ ВИГІД ТА
БЕНЕФІЦІАРІВ

ЕКСПЕРТНЕ
ОЦІНЮВАННЯ

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСАД МЕНЕДЖМЕНТУ ЗМІН, КОМУНІКАЦІЙ,
КОНФЛІКТІВ, ЛІДЕРСТВА, ДІЯЛЬНОСТІ СТЕЙКХОЛДЕРІВ

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ТА ХЕДЖУВАННЯ
РИЗИКІВ СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ

ПРОГНОЗУВАННЯ, ПРОГРАМУВАННЯ,
ЗВОРотНЕ ПЛАНУВАННЯ

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ
СОЦІАЛЬНИМИ МЕРЕЖАМИ

ІНСТРУМЕНТИ: ПРАВОВІ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ, ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ, ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ

ВАЖЕЛІ: ПЛАН, ПРОГРАМА, ПРОГНОЗ, ПРОЕКТ, КОНТРАКТ, ЦІНА, ПРИБУТОК, ГРОШОВИЙ ПОТІК, ДОХОДИ, ВИТРАТИ, ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ, НОРМАТИВ, БАЛАНС, БЮДЖЕТ, ШТРАФ, САНКЦІЯ, ПЛАТІЖ, ВАРПІСТЬ АКТИВУ

МОДЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ

ТРАДИЦІЙНІ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ
ДЕРЖАВИ, ГРАДУАЛІСТСЬКІ МОДЕЛІ
РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСАКЦІЙНОГО СЕКТОРА
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ, ДЕРЖАВНО-
ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО

ПУБЛІЧНО-
ПРИВАТНЕ
ПАРТНЕРСТВО

СОЦІАЛЬНО
ОРІЄНТОВАНИЙ
КРЕДИТНИЙ СКОРИНГ

МОДЕЛІ
КОЛЕКТИВНОГО
СПОЖИВАННЯ

"РОЗУМНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ"
ІННОВАЦІЙНИХ ЕКОСИСТЕМ

"ДЕРЖАВА У
СМАРТ-ФОНІ"

ІНДУСТРІАЛЬНА РЕВОЛЮЦІЯ 4.0 У
СЕРЕДОВИЩІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (AI)
ТА ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ/ПОСЛУГ (IoT/S)

ГАРАНТОВАНИЙ
БЕЗУМОВНИЙ
БАЗОВИЙ ДОХОД

ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ

Рис. 2. Схема організаційно-економічного механізму регулювання соціального капіталу національної економіки
Джерело: розроблено автором

В якості вихідних даних для визначення досягнутого рівня та формування статистичної бази оцінювання стану та тенденцій розвитку соціального капіталу національної економіки України використано фактичні значення пов'язаних із його функціонуванням показників міжнародних індексів. Аналіз їхніх описових характеристик дав змогу позиціонувати Україну як державу, яка займає неналежно низьке місце у рейтингах (табл. 1).

Таблиця 1

Міжнародні індекси та рейтинги забезпечення ЦСР ООН, які враховують рівень соціального капіталу топ-10 найбільш стабільних економік світу та національної економіки України

Країна	Індекси												Ранг
	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]	[8]	[9]	[10]	[11]	[12]	
Данія	11	16	2	2	5	10	1	2	4	9	1	6	1
Норвегія	1	×	3	7	20	16	2	1	5	2	8	6	2
Швейцарія	2	13	6	4	11	4	3	3	7	1	17	6	3
Ісландія	6	×	4	11	1	24	10	6	8	6	14	8	4
Нова Зеландія	14	3	8	1	2	18	7	7	1	24	11	9	5
Нідерланди	10	8	5	8	17	6	6	11	6	14	9	9	6
Фінляндія	12	25	1	3	14	11	5	4	11	17	3	10	7
Швеція	8	29	7	4	18	9	4	5	9	12	2	10	8
Канада	13	6	9	12	6	12	14	9	2	21	20	11	9
Німеччина	4	18	17	9	22	3	8	8	25	18	6	13	10
Україна	88	101	133	126	150	83	96	80	46	131	41	98	96

Примітки: [1] – Індекс людського розвитку 2019; [2] – Індекс благодійності 2019; [3] – Індекс рівня щастя 2019; [4] – Індекс сприйняття корупції 2019; [5] – Глобальний індекс миру 2019; [6] – Глобальний індекс конкурентоспроможності 2018; [7] – Індекс процвітання 2019; [8] – Індекс соціального прогресу 2019; [9] – Індекс сприятливості зовнішнього середовища 2013; [10] – ВВП у розрахунку на особу (за ПКС); [11] – Індекс Бертельсманна 2019; [12] – середнє значення рейтингу

Джерело: складено автором

Бенчмаркінг рейтингів проведено на основі методів побудови ієрархічних дендрограм, оцінювання послідовності кластерного об'єднання країн, індексів-предикторів досягнення ЦСР ООН. Результатом оптимізації стало скорочення чисельності індексів до кількості, яка в сукупності забезпечує врахування 79,2% коливань значень змінних. Розрахунки у подальшому використано для оцінювання стану та очікуваних змін соціального капіталу економіки України.

В основу компаративного рейтингового оцінювання динаміки формування соціального капіталу національної економіки України покладено дані Всесвітнього дослідження цінностей. При цьому здійснено розмежування його структурного, реляційного та когнітивного вимірів. Структурний використано для опису щільності та ієрархії соціальних зв'язків між акторами соціальних мереж, реляційний – для відображення установок й відчуттів в межах встановлених зв'язків, когнітивний – складних для формалізації, віднесених до культурного контексту прийнятих учасниками соціальних мереж інтерпретацій, систем кодів.

Оцінювання індексу ефективності регулювання соціального капіталу мезоекономічного рівня в 2018 р. здійснено за блоками компонент (табл. 2).

Результати рейтингового оцінювання інтегрального індексу ефективності регулювання розвитку соціального капіталу субнаціонального рівня України

Регіони та їх групи		S _{заг}	S ₁	S ₂	S ₃	S ₄	S ₅	S ₆
I	м. Київ	0,6882	0,6217	✘	0,9857	0,6940	0,3257	0,8379
	Одеська	0,4820	0,5038	0,4014	0,6959	0,4295	0,3743	0,4707
	Чернігівська	0,4637	0,1082	0,6811	0,4937	0,7435	0,4102	0,3500
	Хмельницька	0,4532	0,1752	0,7782	0,3672	0,5005	0,5338	0,3883
II	Миколаївська	0,4463	0,1266	0,5108	0,5408	0,4597	0,3269	0,3740
	Запорізька	0,4451	0,2382	0,6801	0,5244	0,3525	0,3474	0,4182
	Харківська	0,4404	0,4559	0,3503	0,5593	0,3960	0,3673	0,3968
	Чернівецька	0,4401	0,1560	0,5747	0,5350	0,4560	0,5821	0,3633
	Тернопільська	0,4352	0,1794	0,5029	0,4313	0,5135	0,7215	0,3435
	Житомирська	0,4339	0,1130	0,7473	0,3632	0,4701	0,3681	0,4002
	Сумська	0,4256	0,1327	0,5213	0,5278	0,3945	0,4839	0,3513
	Луганська	0,4235	0,1121	0,6191	0,4852	0,0524	0,9787	0,3057
	Закарпатська	0,4068	0,2684	0,3692	0,5286	0,3941	0,5487	0,6500
III	Львівська	0,3992	0,1914	0,3446	0,4790	0,6215	0,4707	0,4109
	Полтавська	0,3960	0,1485	0,4477	0,5215	0,4579	0,3749	0,4189
	Рівненська	0,3940	0,2070	0,4792	0,4674	0,4029	0,5350	0,3305
	Херсонська	0,3909	0,1151	0,4619	0,4998	0,4037	0,3431	0,3932
	Черкаська	0,3793	0,0755	0,4787	0,4199	0,6060	0,4262	0,3888
	Кіровоградська	0,3684	0,1444	0,3653	0,4667	0,5266	0,3317	0,3902
	Вінницька	0,3571	0,1717	0,3572	0,4307	0,5688	0,5685	0,3717
IV	Дніпропетровська	0,3515	0,3126	0,6132	0,5791	0,3221	0,3229	0,4437
	Волинська	0,3274	0,1315	0,6256	0,4359	0,4210	0,4897	0,3591
	Донецька	0,3248	0,1180	0,5176	0,4752	0,1002	0,8269	0,3500

Примітки: блоки S₁ – “Громадська та благодійна діяльність”; S₂ – “Об’єднання територіальних громад”; S₃ – “Інформаційно-мережева взаємодія”; S₄ – “Соціально-культурна взаємодія”; S₅ – “Правопорушення та злочинність”; S₆ – “Справедливість доходів громадян”

Джерело: складено автором.

Підсумкові профілі регіонів сформовано з використанням шкали змішаної системи нестрогих переваг із залученням експертних оцінок. Після визначення вагових коефіцієнтів розрахунок індексу ефективності регулювання соціального капіталу субнаціонального рівні економіки набув вигляду залежності:

$$I_{\text{заг.}} = \sum_{i=1} I_{\text{част.}} \cdot \omega_i, \quad (1)$$

де $I_{\text{част.}}$ – часткові індекси інтегральної оцінки за блоками показників;

ω_i – ваговий коефіцієнт відповідного блоку показників за шкалою Фішберна.

За результатами оцінювання розроблено стратегії підвищення рівня розвитку соціального капіталу за чотирма групами регіонів.

У третьому розділі “Удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання розвитку соціального капіталу національної економіки” обґрунтовано стратегічні орієнтири та напрями розвитку соціального капіталу, досліджено послідовність включення до механізму регулювання методів

прогнозування, програмування та моніторингу агент-орієнтованих моделей з розмежуванням інтересів стейкхолдерів екосистем.

Стратегічним напрямом регулювання соціального капіталу визначено перенесення акцентів із екстенсивного розширення трансакційного сектору на інноватизацію трансформаційного сектору національної економіки з першочерговим забезпеченням креативних елементів розвитку, інтенсифікацією соціальних інвестицій, удосконаленням механізму регулювання соціоцентричних мереж. В якості універсального засобу регулювання соціального капіталу мезо- та макроекономічного рівня запропоновано *Foresight* формування соціоцентричних мереж у якості засобів нарощування обсягів доступних індивідам колективних виробничих ресурсів (рис. 3).

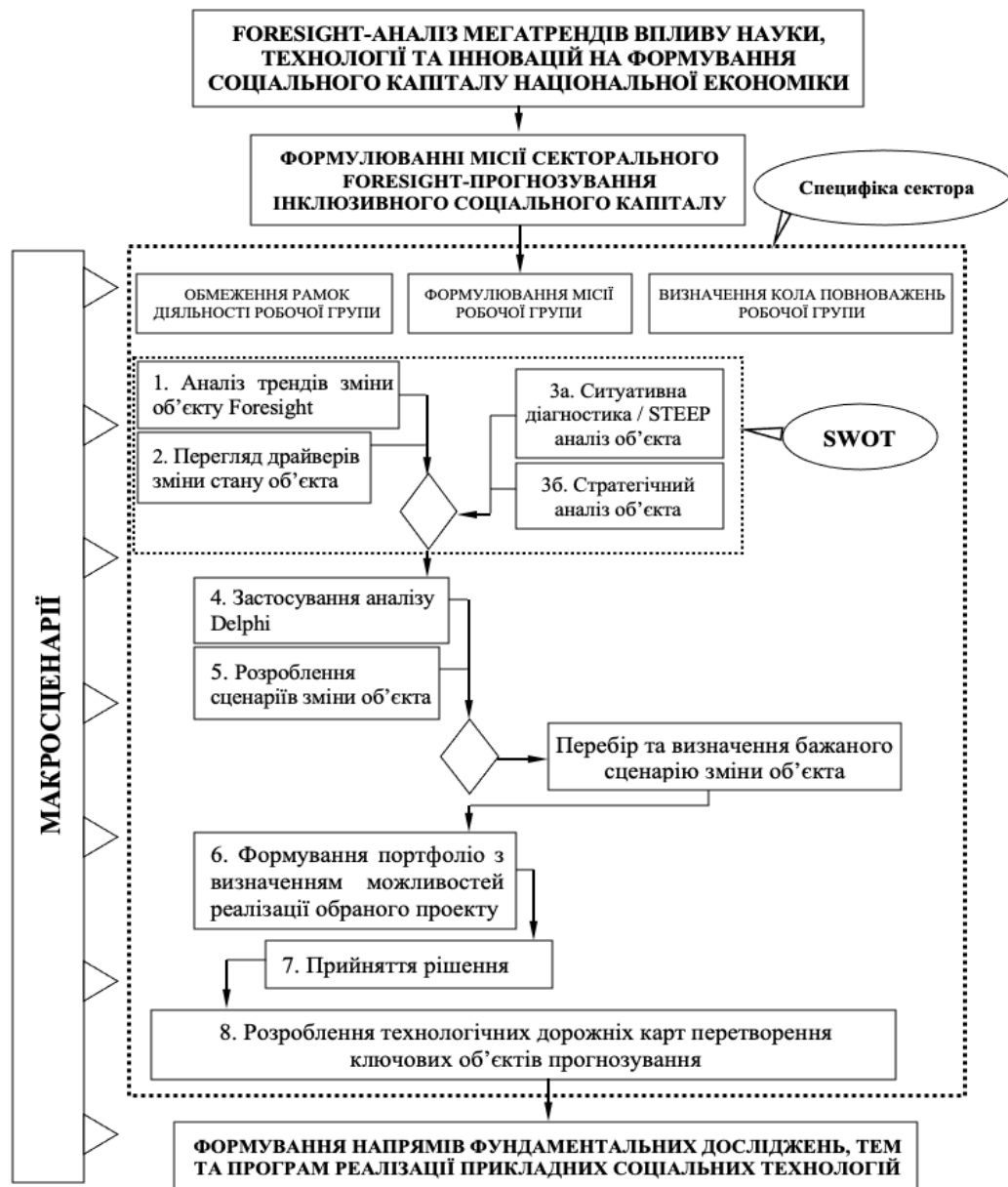

Рис. 3. Особливості *Foresight*-прогнозування з імплементацією процедур аналізу сценаріїв мезо- та макроекономічного рівня та програмної реалізації дорожніх карт формування соціального капіталу інноваційних екосистем

Джерело: розроблено автором

Обґрунтовано, що прогнозування витрат домашніх господарств як інституційного осередку формування когнітивних навичок для отримання майбутніх вигод – доцільно здійснювати за двома напрямками: на здобуття індивідуальних знань, умінь, компетентностей та атрибутів як інвестицій у людський капітал, що розглядається в якості стабільної гарантії забезпечення добробуту та отримання цінностей для себе особисто; на формування навичок соціальних зв'язків – як інвестицій у соціальний капітал, підвищення мережевого потенціалу його носіїв, запоруки нарощування рівня колективного добробуту.

Принципами прогнозування стану, структури, перспектив зростання вартості елементів соціального капіталу мезо- та макроекономічного рівня визнано системність, аналогічність, природну специфічність, цілеспрямованість, наукове обґрунтування, оптимальний опис об'єкта, його інформаційну єдність, адекватність об'єктивним закономірностям розвитку, послідовне подолання невизначеності, альтернативність варіантів зміни траєкторій розвитку у майбутньому, ефективність, безперервність коригування цілей розвитку.

Формування програм розвитку соціального капіталу – розроблення системної сукупності зорієнтованих у просторі та часі, узгоджених за змістом, термінами, виконавцями, забезпечених ресурсами заходів регулятивного впливу на процеси збільшення продуктивних активів, що сприймаються суспільством як отримані у прийнятний та законний спосіб. Особливості розвитку соціального капіталу досліджено під кутом зору специфіки функціонування складної динамічної системи регулювання поведінки децентралізованих інституціональних агентів-носіїв коеволюційного суспільно-ринкового мережевого блага, що спричиняє комплексний вплив на стан інноваційних екосистем мікро-, мезо- та макрорівнів функціонування.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та вирішення актуальної науково-прикладної проблеми, що полягає у поглибленні теоретико-методичних положень та розробці науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання розвитку соціального капіталу на макро- та мезорівнях національної економіки. За результатами дисертаційного дослідження зроблено такі висновки:

1. Соціальний капітал національної економіки – система інституціалізованих суспільних зв'язків, яка виражає матеріально-речову сторону взаємодії між акторами ринкової економіки з приводу формування оптимальних трансакційних витрат у процесі використання мережевих ресурсів із метою досягнення високого рівня персонального та колективного добробуту засобами, які схвалені суспільством та приведені ним до виду обов'язкових до виконання стандартів ринково-економічних, соціально-правових, організаційних відносин. Розвиток соціального капіталу виступає стратегічною метою запровадження організаційно-економічного механізму регулювання органами виконавчої влади формалізованих мережевих зв'язків, які використовуються у процесі виробництва суспільно значимих товарів та послуг, генерування широкого кола добре продуманих результатів колективної діяльності, і пов'язаний з поширенням у суспільстві стандартів довіри, репутації, правил, норм, санкцій, цінностей, культури співвиробництва предметів персонального й колективного споживання.

2. В якості заходів забезпечення стабільного зростання соціального капіталу досліджено особливості використання прямих, непрямих та змішаних засобів регулювання його структури та зв'язків. Змістовний аналіз перспектив застосування практики традиційного регулювання розвитку соціального капіталу в умовах постіндустріальної економіки дозволило обґрунтувати висновки про їхню практичну непридатність кількісно оцінити “силу прояву” цього суспільного феномену, визначити міру залучення громадян до участі у соціоцентричних мережах, монетизувати вплив на пролонгований персональний та колективний добробут соціальних навичок участі у суспільному виробництві залучених до мережових співтовариств індивідів. Встановлено, що максимально активізувати потенціал сукупності креативних елементів зростання соціального капіталу можливо за умови запровадження та поширення інноваційних моделей самоврядування соціоцентричних екосистем публічної сфери національної економіки.

3. Результатом комплексного бенчмаркінгу глобальних індексів розвитку соціального капіталу найбільш стабільних економік країн світу на основі методів багатовимірного кластерного аналізу стало визначення їхньої оптимальної кількості, яка забезпечує врахування близько 80% зміни значень результатної ознаки. Показники та чисельні значення обраних індексів у подальшому покладено в основу оцінювання стану та тенденцій зміни середовища розвитку соціального капіталу національної економіки України. Встановлено, що рівень результативності регулювання капіталу партнерської взаємодії суттєво варіює у розрізі компонент за регіонами України. Проведене комплексне рейтингове оцінювання дозволило визначити найбільш проблемні складові засобів регулювання соціального капіталу у процесі формування соціальної інфраструктури територіального рівня та стратегічні орієнтири соціально-економічного розвитку регіонів у довгостроковій перспективі.

4. Сформульовані у роботі стратегічні напрями розвитку соціального капіталу визначено з урахуванням інтерпретованих та пристосованих до практичних потреб контрольованого регулювання національної економіки теоретичних принципів функціонування за сучасних умов її окремих інституціональних секторів. Використання організаційно-економічного механізму регулювання соціального капіталу передбачає можливість швидкого та гнучкого врахування новітніх тенденцій розвитку неортодоксальних теорій інституціоналізму, припускає наявність гедоністичних мотивів людської поведінки, психологічних аспектів різноспрямованої діяльності носіїв соціального капіталу, угод, культури, норм як ключових понять політекономії, базуються на альтернативних мотивах індивідуалістичної конкуренції. Доведено, що принципового значення використання організаційно-економічного механізму регулювання розвитку соціального капіталу набуває за умов поширення у процесі постіндустріальної структуризації національної економіки моделей формування інноваційно-освітніх кластерів на основі місцевих технічних університетів у якості “креативного ядра” як ефективних форм регулювання соціоцентричних мезоекономічних соціальних мереж.

5. Встановлено, що у повній мірі відповідає вимогам інноватизації організаційно-економічного механізму регулювання соціального капіталу включення до інструментарію реалізації цілі та завдань розвитку засобів прогнозування майбутнього стану, структури, перспектив зростання вартості його

елементів. Такий напрям модернізації забезпечує можливість нарощувати соціальний капітал на основі запровадження процедур *Foresight* аналізу впливу на нього наукових та технологічних інновацій, формулювання та модернізації місії прогнозування інклюзивного соціального капіталу, комплексної специфікації сектора регулювання на основі гнучкого врахування економічних макросценаріїв.

6. У повній мірі вимогам комплексного імітаційного моделювання соціального капіталу, поведінки його децентралізованих агентів, деталізованого дослідження циклів та груп причинно-наслідкових зв'язків трансформаційних процесів, особливостей прояву принципів прототипів відносин, причин невизначеності соціальних інвестицій, інституціонального середовища у всіх різноманітних функціональних проявах, поліваріантного визначення перспективних трансформацій відповідають наведені у роботі та адаптовані до потреб регулювання агент-орієнтовані імітаційні вербальні моделі соціального капіталу мікроекономічного – “Індивід та егоцентрична мережа”, мезоекономічного – “Соціоцентрична мережа”, макроекономічного – “Громадянське суспільство” рівнів.

7. Перелік запропонованих у роботі показників моніторингу ефективності використання організаційно-економічного механізму регулювання соціального капіталу за напрямками: загальна інформація, Кабінет міністрів, міністерства/відомства, фінансування діяльності, публічні витрати, законодавство, головні проекти/цільові комплексні програми, діджиталізація, комунікації та прозорість, гарантія/забезпечення виконання задовольняє вимогам до формування динамічного набору індексів та показників розвитку соціального капіталу протягом прийнятого у національній економіці періоду стратегічного прогнозування (3-5 років).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз даних

1. Фільштейн Л.М., Малаховський Ю.В., Кансо А.А. Методологічні підходи до стратегічного управління розвитком мезосистем в структурі національної економіки. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2016. Вип. 30. С. 266-274. Включено до Index Copernicus (заг. обсяг 0,55 друк. арк., особисто автору належить 0,29 друк. арк.). *Особистий внесок здобувача: розроблено прийоми розрахунку оцінних показників впливу соціального капіталу територіальної інноваційної екосистеми за концепцією нарощування економічної вартості регіону.*

2. Малаховський Ю.В., Кансо А.А. Формування показників вимірювання соціального капіталу на мезоекономічному рівні національної економіки. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 3 (08). URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/8_2017/15.pdf. Включено до Index Copernicus (заг. обсяг 0,56 друк. арк., особисто автору належить 0,41 друк. арк.). *Особистий внесок здобувача: наводяться приклади розрахунку індикаторів соціального капіталу на рівні підприємства, розглядаються можливості перенесення досвіду на регіональний рівень досліджень.*

3. Малаховський Ю.В., Кансо А., Хайдуря Х. Теорія та практика формування соціального капіталу науково-освітнього кластеру регіональної інноваційної екосистеми на базі технічного університету. *Центральноукраїнський*

науковий вісник. *Економічні науки*. 2018. Вип. 1 (34). С. 269-280. Включено до Index Copernicus (заг. обсяг 0,62 друк. арк., особисто автору належить 0,49 друк. арк.). *Особистий внесок здобувача: досліджено теоретичні аспекти та практичні засоби нарощування активів соціального капіталу у процесі формування науково-освітнього кластеру з технічним університетом у якості “креативного ядра”*.

4. Кансо А. Організаційно-економічний механізм регулювання соціального капіталу національної економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 43. С. 195-200. Включено до Index Copernicus (0,42 друк. арк.).

5. Malakhovskyi Y.V., Kanso A.A., Kovalenko S.V. Social capital: theoretical foundations of identification and regulation. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2019. Вип. 3 (36). С. 131-141. Включено до Index Copernicus (заг. обсяг 0,61 друк. арк., особисто автору належить 0,49 друк. арк.). *Особистий внесок здобувача: досліджено теоретичні аспекти регулювання соціального капіталу національної економіки як сукупності структурованих соціально-економічних відносин*.

6. Кансо А., Коваленко С.В. Прогнозування в системі методів регулювання соціального капіталу національної економіки. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.53. Включено до Index Copernicus (заг. обсяг 0,49 друк. арк., особисто автору належить 0,29 друк. арк.). *Особистий внесок здобувача: досліджено особливості прогнозування як методу регулювання соціального капіталу національної економіки*.

7. Кансо А., Малаховський Ю.В., Коваленко С.В. Перспективи формування соціального капіталу мезоекономічного рівня національної економіки. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2020. Вип. 5 (38). С. 105-118. Включено до Index Copernicus (заг. обсяг 0,97 друк. арк., особисто автору належить 0,69 друк. арк.). *Особистий внесок здобувача: досліджено перспективи формування соціального капіталу мезоекономічного рівня національної економіки як сукупності структурованих соціально-економічних відносин*.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

8. Kanso A. Social capital as an economic phenomenon. *Administrarea Publica*. 2015. № 4 (88). P. 159-165. (0,63 друк. арк.).

9. Kanso A. Interdisciplinary research of methodical foundation of the national economy' social capital functioning. *Economics and finance*. 2019. Issue 7. pp. 109-121. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1054435.pdf> (0,67 друк. арк.).

10. Kanso A., Malakhovskyi Y. Current state and trends of the national economy of social capital development of Ukraine. *Three Seas Economic Journal*. 2020, vol. 1, no. 4, 77-83. DOI: <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2020-4-11> (заг. обсяг 0,69 друк. арк., особисто автору належить 0,40 друк. арк.). *Особистий внесок здобувача: узагальнено тенденції та сформульовано актуальні напрями розвитку соціального капіталу національної економіки на стратегічну перспективу*.

Публікації в інших виданнях

11. Malakhovsky Y.V., Kanso A.A. Basic approaches to defining the essence of the “social capital” concept. *Ефективні моделі управління в сучасних умовах: теорія*

і практика: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Кіровоград, 10-11 черв. 2016 р.). Кіровоград: Ексклюзив-Систем, 2016. С. 175-177. (заг. обсяг 0,24 друк. арк., особисто автору належить 0,11 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: класифіковано підходи до визначено сутності поняття “соціальний капітал” національної економіки вітчизняними та зарубіжними авторами.

12. Малаховський Ю.В., Кансо А.А. Мезоекономічні показники вимірювання соціального капіталу. *The Modern Trends in the Development of Business Social Responsibility: Proceedings of the International Scientific Conference (Lisbon, 19th, May). Riga: Baltija Publishing, 2016. P. 68-71. (заг. обсяг 0,26 друк. арк., особисто автору належить 0,21 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: досліджено сутність поняття “соціальний капітал”, його функції, структура елементів, можливі шляхи вирішення методологічної проблеми формування показників вимірювання на мезоінституційному рівні національної економіки.*

13. Kanso A. Forecasting and programming of the social capital of the national economy. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку маркетингового управління: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів (Київ, 4 лист. 2016 р.). Київ: КНУТД, 2016. С. 75-76. (0,13 друк. арк.).*

14. Кансо А. Мезоекономічні показники соціального капіталу. *Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 11 квіт. 2018 р.). Кропивницький: Ексклюзив-Систем, 2018. С. 114-117. (0,22 друк. арк.).*

15. Malakhovskyi Yurii, Kanso Ali, Nabulsi Hussein. Public-private partnership (PPP) in the social sphere and social capital of national economy. *Big Data Analytics: Моделювання та інформаційні технології: матеріали Міжнар. наук. симпозиуму. – Київ: КНТЕУ, 20 березня 2019. с. 167-172. (заг. обсяг 0,31 друк. арк., особисто автору належить 0,21 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: визначено напрями реалізації проектів державно-приватного партнерства у процесі формування соціального капіталу та розвитку соціальної сфери інноваційних екосистем регіонального рівня в цілому.*

16. Malakhovskyi Y., Nabulsi H., Kanso A. Public-private partnership in the social sphere and formation of social capital. Social and legal aspects of the development of civil society institutions: collective monograph. Part II. Warsaw: BMT Erida Sp. Z o.o., 2019. P. 4-19. (заг. обсяг 0,99 друк. арк., особисто автору належить 0,79 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: визначено сутність соціального капіталу як активної системи взаємовідносин між економічними суб'єктами, які сприяють зростанню доходів, якості життя, створенню суспільних благ на різних рівнях функціонування народного господарства, його факторів, механізму реалізації.

17. Malakhovskyi Yu., Nabulsi Hussein, Kanso Ali. ‘Modern economy’ social capital public-private regulation. *Big Data Processing: methods, models and information technologies: monograph / ed. by Oleg I. Pursky. Steyr, Austria: Shioda GmbH, 2019. 234 p. P. 77-85. (заг. обсяг 0,50 друк. арк., особисто автору належить 0,31 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: визначено сутність соціального капіталу, механізму його державного регулювання, особливостей залучення до процесу регулювання стейкхолдерів інноваційних екосистем національного та регіонального рівнів.*

18. Малаховський Ю.В., Кансо Алі Ахмед. Теоретичні основи формування соціального капіталу національної економіки. *Стратегічні пріоритети*

трансформації економіки в умовах цифровізації: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. Запоріжжя: ФОП Мокшанов В. В., 2019. С. 179-182. (заг. обсяг 0,29 друк. арк., особисто автору належить 0,21 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: визначено сутність соціального капіталу як сукупності структурованих соціально-економічних відносин, заснованих на взаємно визнаних неформальних інститутах, дотримання яких приносить вигоду суб'єктам відносин у вигляді соціальної ренти.

19. Malakhovskyi Y.V., Kanso A.A. Regulation of cluster' mesosystems in the structure of national economic. *Modern problems of economy: materials of the IX International scientific and practical conference*. Kyiv: NAU, 2019. P. 217-222. (заг. обсяг 0,38 друк. арк., особисто автору належить 0,28 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: визначено сутність державного регулювання соціального капіталу засобами прогнозування діяльності соціоцентричних інноваційних екосистем.

АНОТАЦІЯ

Кансо А. Організаційно-економічний механізм регулювання розвитку соціального капіталу національної економіки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Центральноукраїнський національний технічний університет МОН України, Кропивницький, 2021.

Дисертацію присвячено науково-теоретичному обґрунтуванню методичних основ і практичних рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-економічного механізму регулювання розвитку соціального капіталу на макро- та мезорівнях національної економіки. У роботі розкрито теоретичні та методичні основи формування соціального капіталу, досліджено особливості діючих форм та моделей його розвитку, міжнародний досвід використання організаційно-економічного механізму регулювання. Проведено кластерний бенчмаркінг рейтингів розвитку соціального капіталу національних економік країн світу. Здійснено інтегральне оцінювання стану та тенденцій розвитку соціального капіталу макроекономічного рівня національної економіки України, а також ефективності його регулювання на мезоекономічному рівні у розрізі компонент та блоків показників.

У дисертації запропоновано стратегічні орієнтири та напрями розвитку соціального капіталу національної економіки України. Розроблено методичні підходи щодо включення до організаційно-економічного механізму регулювання розвитку соціального капіталу методів прогнозування та Форсайту. Сформульовано пропозиції щодо імплементації до процесів регулювання агент-орієнтованих моделей розвитку соціального капіталу національної та регіональних інноваційних екосистем. Обґрунтовано систему показників моніторингу соціального капіталу в умовах розширення участі у процесах регулювання інституціональних стейкхолдерів публічної сфери економіки.

Ключові слова: соціальний капітал, організаційно-економічний механізм регулювання розвитку, державне регулювання, соціальна сфера, стратегія, інноваційні екосистеми.

АННОТАЦИЯ

Кансо А. Организационно-экономический механизм регулирования развития социального капитала национальной экономики. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Центральноукраинский национальный технический университет МОН Украины, Кропивницкий, 2021.

Диссертация посвящена научно-теоретическому обоснованию методических основ и практических рекомендаций по совершенствованию организационно-экономического механизма регулирования социального капитала на макро- и мезоуровнях национальной экономики. В работе раскрыты теоретические и методические основы формирования социального капитала, исследованы особенности действующих форм и моделей его развития, международный опыт использования организационно-экономического механизма регулирования. Проведен кластерный бенчмаркинг рейтингов социального капитала национальных экономик стран мира. Осуществлено интегральное оценивание состояния и тенденций развития социального капитала макроэкономического уровня национальной экономики Украины, а также эффективности его регулирования на мезоэкономическом уровне в разрезе компонентов и блоков показателей.

В диссертации предложены стратегические ориентиры и направления развития социального капитала национальной экономики Украины. Автором разработаны методические подходы относительно включения в организационно-экономический механизм регулирования развития социального капитала методов прогнозирования и Форсайта. Сформулированы предложения по встраиванию в процессы регулирования агент-ориентированных моделей развития социального капитала национальной и региональных инновационных экосистем. Обоснована система показателей мониторинга социального капитала в условиях расширения участия в регулировании институциональных стейкхолдеров публичной сферы экономики.

Ключевые слова: социальный капитал, организационно-экономический механизм регулирования развития, государственное регулирование, социальная сфера, стратегия, инновационные экосистемы.

ANNOTATION

Kanso A. Organizational and economic mechanism of development of social capital of national economy. – Manuscript.

Thesis for obtaining of Candidate of Economic Sciences Degree on specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Central Ukrainian National Technical University Ministry of Education and Science of Ukraine, Kropyvnytskyi, 2021.

The dissertation research presents the theoretical generalization and the solution of the actual scientific and applied problem, which consists in deepening the theoretical and methodological provisions and developing scientific and practical recommendations for improving the organizational and economic mechanism of regulation of social capital development at macro and national levels of the economy.

The regulation of social capital is defined by the strategic direction of implementing measures of managerial influence of executive authorities on the complex of interpersonal relations with the purpose of organizing the processes of direct production of socially significant goods and services, generating a wide range of well thought out results of collective activity related to the spread in the society of standards of trust, reputation, rules, norms, sanctions, values, culture of co-production of goods and values of personal and collective consumption. It is proposed to regulate its development on the basis of general principles as well as specific principles of regulation of economy' special sphere. The form of regulation of the development of social capital is defined as a means of influence of the subject of regulation on its object, which is embodied in a specific way of ordering the activities of the social network in order to form social competences and productive use of inclusive competencies by their carriers within the development of sociocentric ecosystems.

Strategic guidelines and directions of increasing the efficiency of using the organizational and economic mechanism have been formulated taking into account the theoretical and principles of functioning in the current conditions of its individual institutional sectors, factors of the transformation of social capital' elements under conditions of modernization and globalization, interpreted and adapted to the practical needs of national economy' controlled regulation.

It is established that full compliance with modern requirements for mechanism of introduction of elements of development' regulation by means of forecasting the future state, structure, prospects of growth of value of social capital' elements such direction of modernization of the mechanism requires updating the approach to the classification of elements, which provides the possibility of flexible consideration of differences between them on level of functioning, number of components, content as economic goods, signs of the purpose of functioning of individual components, from the point of view of the epistemological approach, peculiarities of embodiment in the capital resources of the stable increase of level of individual and collective well-being of innovative ecosystems' stakeholders.

It is claimed that to the full extent the requirements of complex imitation modelling of social capital, the behaviour of its decentralized agents, detailed study of cycles and groups of cause-and-effect relationships of transformation processes, features of manifestation of the main prototypes of relations, causes of uncertainty of social investment, institutional and functional environment in all its functional environment, manifestations of multivariate definition of promising transformations are adapted to the needs of development regulation different verbal models of capital carriers of microeconomic, mesoeconomic and macroeconomic level.

List of proposed indicators for monitoring the effectiveness of state regulation processes in the following areas: general information, Cabinet of Ministers, ministries / agencies, financing of activities, public expenditures, legislation, major projects/targeted integrated programs, digitization, communications and transparency, guarantee/ enforcement of requirements to the formation of a dynamic set of indexes and indicators of social capital transformation during the period adopted in the national economy strategically of prediction (3-5 years).

Keywords: social capital, organizational and economic mechanism of development regulation, state regulation, social sphere, strategy, innovative ecosystems.

Підписано до друку 15.03.21. Формат 60 × 84 1/16. Папір офсет
Друк різнограф. Ум. др. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 0255

Свідоцтво держ. реєстру ДК № 4470 від 17.01.2013 р.
ПП “Ексклюзив-Систем”
м. Кропивницький, вул. Шевченка, 25
Тел.: 0522-24-35-53